

Ukraina — konflikt och MR

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation ([EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation, 2008](#)). Den är en opartisk presentation av tillförlitlig och relevant landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden. Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänna förhållanden eller där Lifos expert är en källa, vilket i så fall anges. För att få en så fullständig bild som möjligt bör svaret inte användas exklusivt som underlag i samband med avgörandet av ett enskilt ärende utan tillsammans med andra källor. Informationen i rapporten återspeglar inte Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och Lifos har ingen avsikt att genom rapporten göra politiska eller rättsliga ställningstaganden.

Landrapport Ukraina – konflikt och MR

2016-02-12, version 1.0

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet

© Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2016

Omslagsbild: Wikimedia Commons

Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se/>

Innehåll

1. English summary.....	4
2. Inledning – rapportens syfte och avgränsningar	7
3. Konflikten	8
3.1. Bakgrund och utveckling.....	8
3.1.1. Revolutionen och annekteringen.....	8
3.1.2. Donbasskonflikten	8
3.1.3. Lifos bedömning av aktörernas mål och agerande.....	10
3.2. Nuläge i konflikten.....	11
3.2.1. Utbredning av strider.....	11
3.2.2. Stridernas intensitet.....	14
4. Påverkan på civilbefolkningen.....	18
4.1. Humanitär situation nära kontaktlinjen	18
4.2. Humanitär situation i icke-regeringskontrollerade områden.....	19
4.3. Internflyktingar i regeringskontrollerade delen.....	20
4.3.1. Antal.....	20
4.3.2. Registrering och legalt ramverk.....	21
4.3.3. Socioekonomi, diskriminering och säkerhet	22
5. Myndighetsfunktioner och MR-läge	24
5.1. Icke-regeringskontrollerade områden.....	24
5.1.1. Myndighetsutövning	24
5.1.2. MR-situation	25
5.2. Regeringskontrollerade områden	27
Källförteckning	29
Skriftliga källor	29
Muntliga källor.....	32

1. English summary

This report is drafted for the Unit for Migration Law of the Swedish Migration Agency. The main purpose of the report is to give an updated account of the conflict intensity in Eastern Ukraine and an overview of the effects of the conflict on the civilian population. An overview will also be presented of the current human rights situation in the non-government controlled areas of Donetsk and Luhansk oblasts and, as far as it is directly related to the conflict, other parts of Ukraine. The situation in the, by the Russian Federation annexed, Crimea is outside the scope of this report. The report is based on information from a fact-finding mission conducted in Kiev in September 2015 as well as open source information.

In late 2013 protests against acting president Viktor Janukovytyj turned violent, ultimately leading to Janukovytyj leaving the country in February 2014. An interim government assumed control until parliamentary and presidential elections could be held. The shift of power in Ukraine caused immediate Russian reactions and became the starting point for a chain of events. In the power vacuum that followed after Janukovytyj left the country the Russian leadership initially acted on the Ukrainian Crimea peninsula where the Russian Black Sea Fleet was stationed. Russian special forces seized public buildings and military installations, and took control over all important infrastructure. At the same time, public demonstrations demanding independence from Ukraine were being held. In March 2014 a non-recognized referendum was held with a predictable result and shortly thereafter the Russian annexation of Crimea was completed with Crimea becoming part of the Russian Federation.

As events in Crimea unfolded armed groups seized local administration buildings, police stations and courts in several cities in Lugansk and Donetsk oblasts in Eastern Ukraine. In April 2014 the Ukrainian government initiated an antiterrorist operation with the aim retaking the parts of the Donbass that had fallen into separatist control. During the summer of 2014, and despite heavy casualties, the government forces were able to regain control of large territories and also sections of the border to Russia. In August 2014, however, regular Russian army units intervened on the side of the separatists, forcing the Ukrainian forces to retreat as well as opening up a new front south of Donetsk towards the coastal town of Mariupol.

In September 2014 negotiations in the Belarussian capital of Minsk led to a cease fire agreement (Minsk 1). Despite the agreement, armed clashes continued throughout the autumn and in late 2014 a renewed presence of regular Russian army units could be observed in the conflict zone. After intense fighting in January and February of 2015, which saw the Ukrainian forces defeated in several strategic areas, renewed negotiations in Minsk led to a new cease fire agreement (Minsk 2). The Minsk 2 agreement contains provisions on withdrawal of heavy arms and foreign troops as well as political dialogue and constitutional changes aimed at decentralizing

political power to the breakaway regions while guaranteeing Ukrainian sovereignty. Armed skirmishes have however continued throughout 2015 and into 2016, although the intensity has been low and no serious offensive operations have been conducted by any of the conflicting parties.

The conflict in the Donbass is not, as is told in the Russian narrative, a conflict based on ethnicity or language and should rather be seen in the light of a Ukrainian division concerning political orientation and identity. Furthermore, the conflict is the result of the Russian political leadership's reaction to Ukrainian reorientation. The Russian agenda is to safeguard its position as a regional power and to reestablish itself as a global superpower. The process of reorientation towards the west is still very much alive in Ukraine, but it is facing obstacles not only in the form of the Donbass conflict but also in difficulties in restructuring a corrupt political system that has traditionally been under the influence of shadow cardinals in the form of oligarchs.

Despite the ceasefire, skirmishes are occurring along the contact line, including the occasional use of heavy artillery systems. The areas north east of Donetsk and in the vicinity of Mariupol have been particularly affected. Although casualties have decreased dramatically compared to during the more intense periods of the fighting the threat of mines and unexploded ordinance has increased as the civilian population are able to return to areas that are no longer contested militarily.

In the non-government controlled areas of Donetsk and Lugansk (made up by the two self-proclaimed republics Donetsk People's Republic and Lugansk People's Republic) Ukrainian authorities have evacuated all public administration and social services. The de facto authorities that are now in place are not mandated under Ukrainian law and are functioning at a very low and unpredictable level.

The humanitarian and human rights situation in the non-government controlled areas has been consistently deteriorating during the conflict and a large part of the population have left the affected areas; either as IDP:s to government controlled areas, to Russia, or to third countries. Extensive damage on infrastructure and the Ukrainian blockade on imports has resulted in inconsistent supply of electricity and water as well as shortages in general consumer products. Medical facilities have been evacuated, destroyed or continue to operate at a subpar level. Shortages in essential medications as well as the evacuation of all government services force civilians to travel across the contact line in order to withdraw pensions and social allowances or stock up on medical supplies.

The human rights situation in the non-government controlled areas is alarming due to lawlessness, dysfunctional ad hoc public administration and the general brutalization of society by armed groups. No pro-Ukrainian activity is tolerated and there are credible reports of arbitrary detention, torture and non-judicial executions. Individuals suspected of a pro-

Ukrainian agenda, representatives of other faiths than the Russian Orthodox Church as well as members of local NGO:s have been specifically targeted.

As for the government controlled part of Ukraine, there are credible reports of human rights violations committed by members of the State Security Service (SBU) and by members of the Ukrainian armed forces. In particular members of so called volunteer battalions have a poor track record and although Ukrainian authorities voice their commitment to zero tolerance there seems to be a high degree of impunity when it comes to crimes committed under the umbrella of fighting the separatists.

2. Inledning – rapportens syfte och avgränsningar

Föreliggande rapport har tagits fram av Lifos efter beställning från Rättsavdelningen på Migrationsverket. Rapporten syftar i första hand till att ge en aktuell bild av utbredelsen av och intensiteten i konflikten i östra Ukraina samt en översiktlig bild av påverkan på civilbefolkningen. Generella MR-förhållanden behandlas översiktligt vad avser situationen i de icke-regeringskontrollerade delarna av Donetsk och Luhansk och vad gäller övriga Ukraina endast i den del de är direkt relaterade till stridigheterna i Donbass. Rapporten behandlar inte situationen på det av Ryssland annekterade Krim.

Rapporten bygger dels på information som Lifos inhämtat i samband med en utredningsresa till Kiev i Ukraina hösten 2015 – då Lifos konsulterade experter från internationella organisationer, lokala frivilligorganisationer, ukrainska myndigheter och utländska beskickningar – dels på befintlig extern rapportering och Lifos fortlöpande bevakning av utvecklingen i landet.

3. Konflikten

3.1. Bakgrund och utveckling¹

3.1.1. Revolutionen och annekteringen

Folkliga protester – inledda i november 2013 och med tiden radikaliserade och alltmer våldsamt bemötta² av den dåvarande politiska ledningen och dess säkerhetsapparat – ledde till att president Viktor Janukovyjtj lämnade landet i slutet av februari 2014. Protesterna utlöstes av det uteblivna associationsavtalet med EU och vad som kunde uppfattas som Janukovyjtj plötsliga omorientering mot Ryssland men riktade sig framför allt mot en odemokratisk utveckling, omfattande korruption och rådande oligarkvälde.

Under 2014 genomfördes såväl president- som parlamentsval i Ukraina. Efter att en övergångsregering och parlamentets talman som tillförordnad president lett landet, vann Petro Porosjenko presidentvalet redan i den första omgången i maj. Efter parlamentsvalet i oktober bildades en koalitionsregering ledd av Arsenij Jatsenjuk.

Det ukrainska maktskiftet väckte ryska reaktioner och inledde en händelseutveckling i Ukraina som de som tidigare betraktades som alarmister länge varnat för skulle ske om Kiev gick för långt i sin omorientering från Moskva, även om få i diplomatiska kretsar hade förutsett detta. I det maktvakuum som uppstod omedelbart efter att Janukovyjtj lämnat landet agerade den ryska ledningen först på ukrainska Krim, där dess Svartahavsflotta är stationerad, genom elitförband och reguljär trupp som tog kontroll över bl.a. offentliga byggnader, militära anläggningar och infrastruktur. Parallellt förekom demonstrationer där krav på självständighet från Ukraina framfördes. Mars månads internationellt hårt kritiserade folkomröstning om självständighet från Ukraina gav ett planerligt resultat till stöd för självständighet. Kort därefter fullbordades den ryska, av omvärlden betraktad som illegala, annekteringen av Krim.

3.1.2. Donbasskonflikten

Under våren 2014 intog väpnade grupper lokala och regionala administrationer, polisstationer, åklagarmyndigheter och säkerhetstjänstkontor i flertalet städer i Donetsk och Luhansk *oblast*.

¹ Detta avsnitt bygger på Lifos fortlöpande bevakning. Motsvarande översikt har tidigare presenterats i Lifos, *Temarapport: Ukraina. Internflyktingar*, 2015-11-13, Lifosnr. 36221. Källhänvisningar görs med några få undantag inte, men här kan noteras att en i stora drag överensstämmande redogörelse (såvitt gäller revolutionen, annekteringen och Donbasskonfliktens utveckling) har lämnats i FOI, Adriana Lins De Albuquerque, Jakob Hedenskog, *Ukraine: A Defence Sector Reform Assessment*, december 2015, <http://foi.se/sv/Vara-tjanster/FOIs-rapporter/?query=ukraine&sn=PublicSiteSearch>

² Sammanlagt rapporteras åtminstone 85 demonstranter och 18 poliser ha dödats som en direkt följd av sammandrabbningar under protesterna. Se exempelvis Amnesty International, *Amnesty International Report 2014/15 – Ukraine*, 2015-02-25, Lifos 34162

Liksom på Krim åtföljde civila demonstranter de väpnade grupperna. Ukrainska myndigheter visade sig snart ha förlorat kontrollen över betydande delar av Donbass.

Även i andra *oblast* i östra och sydöstra Ukraina förekom proryska aktioner. Sammandrabbningar mellan demonstranter förekom i bland annat Charkiv och Odessa, där ett stort antal demonstranter, främst proryska, dödades i samband med en brand i ett fackföreningshus i början av maj. De proryska krafterna visade sig dock inte kunna skaffa sig fotfäste utanför Donbass.

Den ukrainska regeringen inledde i april en antiterroristoperation i syfte att återta kontrollen över förlorade områden i Donbass. Regeringsstyrkor var under sommaren 2014 på offensiven mot ryska/separatiststyrkor. Båda sidorna led svåra förluster, men offensiven kan sägas ha skördat framgångar: kontrollen över relativt stora områden och vissa gränsavsnitt mot Ryssland återtogs och kommunikationen mellan de icke-regeringskontrollerade städerna Donetsk, närapå helt omringad, och Luhansk var på väg att skäras av. Regeringsstyrkorna kom att använda sig av tyngre vapensystem och flygunderstöd och separatiststyrkorna retirerade framför allt till städerna Luhansk och Donetsk.

Vad som i efterhand har stått klart var att reguljär rysk trupp satte stopp för de ukrainska framgångarna i augusti 2014. De ukrainska förlusterna var omfattande (bl.a. i det avskurna Ilovaisk – dock finns även uppgifter om svåra ryska förluster på andra håll) och regeringstrupper tvingades till reträtt runt både Donetsk och Luhansk samtidigt som en front öppnades upp söder om Donetsk mot kuststaden Mariupol. I början av september hölls förhandlingar, som den ryska/separatistiska motoffensiven kan sägas ha tvingat fram, i den vitryska huvudstaden Minsk. Ett avtal (Minsk I) om vapenvila tecknades.

Striderna kom dock att fortsätta, om än inte med samma intensitet som i augusti. Strider på och runt Donetsk flygplats fick särskild uppmärksamhet i rapporteringen. Från november/december 2014 kunde återigen en upptrappad närvaro av reguljär, rysk trupp observeras i Donbass. Striderna intensifierades kraftigt i januari och än mer så i februari 2015. I januari genomförde ukrainska trupper en offensiv mot Donetsk flygplats med kortvarig framgång – man tvingades snart dra sig tillbaka. Samma månad utsattes det ukrainskkontrollerade Mariupol för en raketattack och särskilt från den strategiska och av Ukraina kontrollerade staden Debaltseve rapporterades om hårda strider. Efter förnyade förhandlingar inrättades ett nytt avtal om vapenvila (Minsk II) i mitten av februari. Intensiva strider fortsatte dock flera dagar efter, särskilt runt Debaltseve, från vilken ukrainska trupper slutligen retirerade.

Minsk II-avtalet omfattar bland annat överenskommelser om tillbakadragande av vapen och utländsk trupp, politisk dialog, inklusive lokalval enligt ukrainsk lagstiftning, kring utbrytarområdenas status, samt

pensionsutbetalningar. Avtalet reglerar att Ukraina först senare ska återfå kontrollen över sina gränser.

Striderna fortsatte dock under i stort sett hela våren och sommaren 2015. Intensiteten var hela tiden lägre än under upptrappningarna i augusti 2014 och januari-februari 2015, och några avgörande territoriella förändringar skedde inte. Från början av september 2015, och alltmer så från månadsskiftet september-oktober, respekterades vapenvilan närmast fullständigt medan det sedan början av november och fram till skrivande stund rapporteras om strider.

3.1.3. Lifos bedömning av aktörernas mål och agerande

Den väpnade konflikten i delar av Donetsk och Luhansk oblast är i grunden inte, såsom görs gällande i ryskt narrativ, en konflikt baserad på etnisk eller språklig bakgrund. Konflikten bör snarare ses mot bakgrund av viss ukrainsk splitting såvitt gäller politisk orientering och identitet, men framför allt som en produkt av den ryska ledningens reaktion mot ukrainsk omorientering.

På den ryska agendan i Ukraina förefaller stå att vidmakthålla sitt inflytande *lokalt* och återupprätta sin roll *globalt*. Utebliven eskalering kan ses som att den ryska ledningen nu ser möjligheter till ukrainska eftergifter i återförandet av Donbass till Ukraina, samt fortsatt eftersträva politisk destabilisering av landet. Framtida storskaliga, reguljära och offensiva ryska operationer kan inte uteslutas, men sådana skulle vara förknippade med stora kostnader och militärstrategiska risker.

Hittillsvarande mönster i Donbasskonflikten ger enligt Lifos bedömning vid handen att företrädarna för separatiströrelserna i Donetsk och Luhansk (Folkrepublikerna Donetsk och Luhansk, i fortsättningen benämnda DPR respektive LPR) inte bör ses som självständiga aktörer.

Den ukrainska agendan med reformer och internationell omorientering, formulerad ur revolutionen vintern 2013/2014, kan fortfarande betecknas som levande. Reformarbetet är dock mödosamt och långsamt; utöver att konflikten i Donbass uppenbarligen kräver stora resurser och fokus, gör sig de faktorer som i så hög grad präglade Ukrainas postsovjjetiska utveckling – korruption och oligarki – alltjämt gällande. Omvärldens omdömen om hur reformarbetet fortskrider varierar.

Den ukrainska armén visade sig under 2014 var mycket rostig – underfinansierad, korrumpad och med föråldrad materiel – men har i någon mån kommit på fötter. Det finns ett fortsatt beroende av frivilligbataljoner, som dock i hög grad (*de jure* samtliga utom en, *de facto* dock mer oklart) inkorporerats med inrikestrupperna. Alltsedan den ryska motoffensiven i augusti 2014 har den ukrainska militära taktiken med lokala, tillfälliga undantag varit defensiv.

Under hösten 2014 införde den ukrainska regeringen en blockad mot de delar av Donbass som stod utanför dess kontroll: krav på tillstånd för att passera *de facto*-gränsen introducerades, alla administrativa funktioner evakuerades och alla sociala transfereringar, inklusive pensionsutbetalningar, stoppades.

Nato och EU har sedan kalla krigets slut expanderat kraftigt österut och kan sägas ha agerat med antagandet om att slutet på kalla kriget var *the end of history*. Även om tydliga signaler i både ord och handling om den ryska ledningens ”röda linjer” och mer revanschistiska agenda fanns långt före revolutionen i Ukraina vintern 2013/2014, förefaller beredskapen hos EU och dess medlemstater, Nato och USA ha varit låg. Redan tidigt efter revolutionen stod det klart att det hos dessa aktörer inte fanns någon villighet att vidta mer långtgående åtgärder gentemot Ryssland för dess agerande.

EU och USA med flera länder har dock i olika omgångar infört ekonomiska och av allt att döma för Ryssland kännbara sanktioner mot ryska individer och företag. För omvärldens reaktioner framstår nedskjutningen av det civila passagerarplanet MH17 över Donbass i juli 2014 ha varit särskilt avgörande. Utöver sanktioner mot Ryssland ges visst militärtrelaterat stöd, dock inte direkt vapenstöd, till Ukraina av enskilda stater.

3.2. Nuläge i konflikten

3.2.1. Utbredning av strider

Situationen såvitt avser den väpnade konfliktens utbredelse var långt mycket mer dynamisk och föränderlig under 2014 jämfört med 2015 och inledningen av 2016.

Som framgått ovan var området utom den ukrainska regeringens kontroll eller områden med oklar kontroll som störst under våren 2014.

Figur 3.1. Territoriell kontroll i Donbass den 11 juli 2014³Figur 3.2. Territoriell kontroll i Donbass den 17 augusti 2014⁴

Under sommaren 2014 återtog stora områden (se figur 3.1 och 3.2 ovan), men den ukrainska återerövringen stoppades i augusti/september 2014 och områdena utom regeringens kontroll ökade på nytt (se figur 3.3 nedan).

³ Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, 2014-07-11, http://www.rnbo.gov.ua/files/2014/RNBO_map_11_07_eng.jpg

⁴ Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, 2014-08-17, <http://mediarnbo.org/2014/08/17/the-situation-in-the-eastern-regions-of-ukraine-17-08-2014/?lang=en>

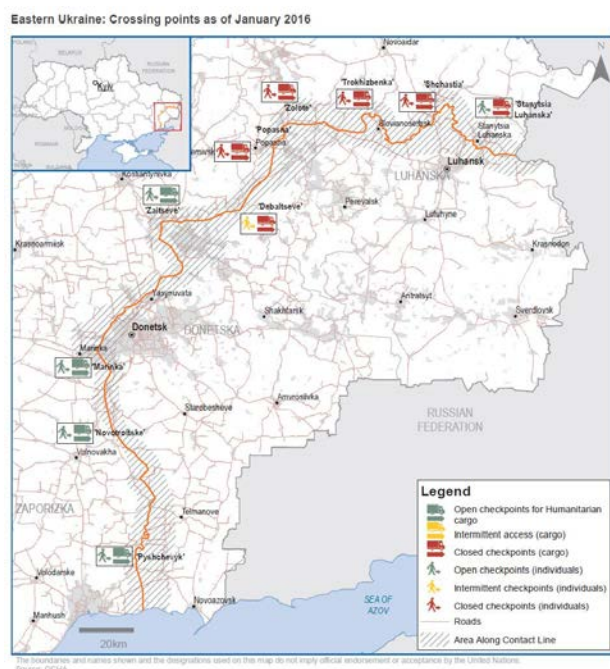
Figur 3.3. Territoriell kontroll i Donbass den 23 september 2014⁵

Sedan motoffensiven i augusti/september 2014 har situationen varit tämligen stabil med avseende på territoriell kontroll (jämför figur 3.3 ovan med figur 3.4 och 3.5 nedan); förändringar har gällt strategiska platser eller orter, bland andra Donetsk flygplats och Debaltseve, snarare än större landområden.

Figur 3.4. Territoriell kontroll i Donbass den 5 februari 2016⁶

⁵ Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, 2014-09-23, <http://mediarnbo.org/2014/09/23/the-situation-in-the-eastern-regions-of-ukraine-23-09-14/?lang=en>

⁶ Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, 2016-02-05, <http://mediarnbo.org/2016/02/05/map-ato-05-02-2016/?lang=en>

Figur 3.5. Kontaktlinjen i Donbass, januari 2016⁷

3.2.2. Stridernas intensitet

International Crisis Group formulerar i början av februari 2016 den sammanfattande skrivningen att vapenvilan i huvudsak har hållit sedan den 1 september 2015. Vid tillfällena då strider blossat upp, såsom i slutet av 2015 och inledningen av 2016, har båda sidor burit ansvar. Bedömare uppfattar sådan uppblossning av strider som påminnelser från Moskva om att man kan reducera eller öka militär aktivitet längs kontaktlinjen efter behag.⁸ FN-organet OHCHR konstaterar (i december 2015) att vapenvilan som parterna kom överens om i slutet av augusti ledde till en avsevärd minskning i strider, särskilt i september och oktober. Under första halvan av november skedde en ökning av incidenter längs kontaktlinjen, inklusive användning av artillerisystem. Alarmerande rapporter om återreskalering på vissa platser, särskilt runt staden Donetsk, ökade vid tidpunkten farhågorna om att den urskillningslösa granatbeskjutningen av befolkade områden, som tidigare plågat konfliktområdet, skulle återupptas.⁹

OSCE:s observatörsmission rapporterar dagligen om observationer, samt avger cirka varannan vecka kortare statusrapporter. Från de senare kan

⁷ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Humanitarian Bulletin Ukraine*, Issue 05, 2016-01-13, https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/bulletin_december_2015_0.pdf

⁸ International Crisis Group, *Russia and the Separatists in Eastern Ukraine*, Crisis Group Europe and Central Asia Briefing No 79, 2016-02-05, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/ukraine/b079-russia-and-the-separatists-in-eastern-ukraine.pdf>, sid. 9

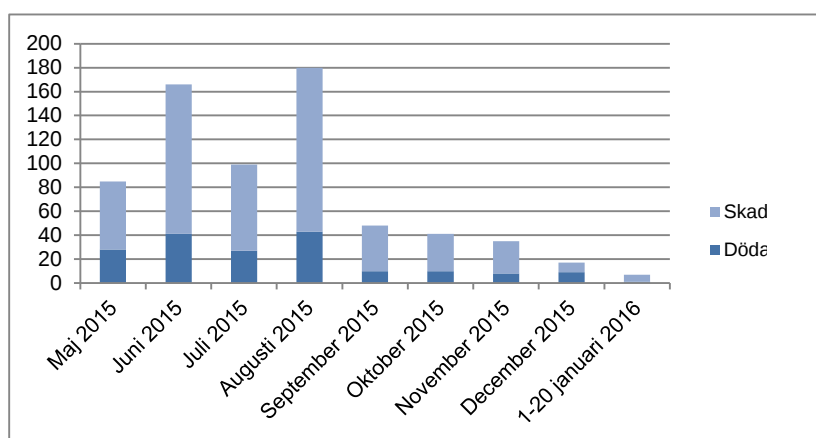
⁹ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine*, 2015-11-15, Lifos 36472, sid. 2

under slutet av 2015 och inledningen av 2016 följande noteras. Från första halvan av september och under hela oktober respekterades enligt OSCE i huvudsak vapenvilan. I mitten av november konstaterade dock organisationen att den för första gången sedan slutet av augusti observerat användning av vapensystemet *Grad*. Därefter och till dags dato kan konstateras att vapenvilan inte håller fullt ut. Organisationen rapporterar om mer eller mindre dagliga strider som äger rum i många delar av konfliktzonen i Donbass, men bland områden som återkommer i rapporteringen återfinns framför allt Donetsk flygplats och omkringliggande områden i de norra utkanterna av staden Donetsk, Horlivka-området nordnordöst om Donetsk, Debaltseve (öster om Horlivka) och, längre söderut, triangeln Pavlopil-Oktyabr-Kominternove nordöst om Mariupol.¹⁰ I de senaste månadernas statusrapporter återkommer observationer av alltifrån användning av lätta vapen till artilleri- och granatbeskjutning, inklusive användning av raketartillerisystem (*Grad*).¹¹

Den lägre intensiteten i strider återspeglas även i antalet civila offer som OHCHR registrerar. Under perioden 1 till 20 januari 2016 registrerade organisationen sju civila offer (en person dödad, sex skadade). Under december 2015 registrerades 17 civila offer (nio dödade, åtta skadade), 12 av dess till följd av icke exploderad eller övergiven ammunition (*Explosive Remnants of War* (ERW)) och improviserade sprängladdningar (*Improvised Explosive Device* (IED)). Detta innebär en mycket påtaglig minskning av antalet civila offer, som har minskat stadigt i takt med att intensiteten i strider minskat.

¹⁰ OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2016-01-27, <http://www.osce.org/ukraine-smm/218726?download=true>; 2016-01-13, <http://www.osce.org/ukraine-smm/216006?download=true>; 2015-12-16, <http://www.osce.org/ukraine-smm/210126?download=true>; 2015-12-02, <http://www.osce.org/ukraine-smm/205561?download=true>; 2015-11-18, <http://www.osce.org/ukraine-smm/201171?download=true>; 2015-11-04, <http://www.osce.org/ukraine-smm/197336?download=true>

¹¹ OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2016-01-27, 2016-01-13, 2015-12-02, 2015-11-18

Figur 3.6. Civila offer i konflikten, maj 2015-januari 2016¹²

Noterbart är också att andelen civila som dödade eller skadats till följd av ERW och IED ökade avsevärt i september 2015 då striderna minskade; under sommarmånaderna 2015 mellan nio och elva procent, motsvarande andel september till december 2015 mellan 40 och 80 procent.¹³ OHCHR har tidigare uppmärksammat bland annat att det finns ett akut behov av att öka människors medvetenhet om faran som ERW och IED utgör samt att kartläggningen av minfält varken är komplett eller korrekt.¹⁴

I OHCHR:s senaste publicerade rapports redogörelse av civila offer i konflikten mellan den 16 augusti och 15 november 2015, var fördelningen av konfliktrelaterade offer mellan regeringskontrollerat och icke-regeringskontrollerat område tämligen jämn: 87 (24 dödade, 63 skadade) respektive 91 offer (23 dödade, 68 skadade).¹⁵

Sett över hela konflikten kan följande noteras. Från mitten av april 2014 till den 20 december hade OHCHR registrerat åtminstone 30 079 offer på den ukrainska armésidan, bland civila samt på rebellsidan – åtminstone 9145 dödade och 20 934 skadade.¹⁶ I OHCHR:s senaste publicerade rapport, nämnd ovan, som täcker in registrerade konfliktoffer fram till den 15 november 2015, redogörs för att uppemot 2000 dödsoffer har varit civila (de 298 som dödade i samband med nedskjutningen av MH17 ej inräknade).¹⁷

¹² OHCHR, Lifos mailkorrespondens med företrädare 2016-02-05. OHCHR betonar i sin rapportering att uppgifterna om konfliktoffer är konservativa och inkompleta. Angående metoder för registrering anges följande:

HRMMU investigates reports of civilian casualties by consulting a broad range of sources and types of information that are evaluated for their credibility and reliability. In undertaking documentation and analysis of each incident, HRMMU exercises due diligence to corroborate information on casualties from as wide range of sources as possible including OSCE SMM public reports, accounts of witnesses, victims and directly affected persons, military actors, community leaders, medical professionals and other interlocutors. Some conclusions on civilian casualties may be revised as more information becomes available. HRMMU does not claim that this statistics is complete and may be under-reporting civilian casualties given limitations inherent in the operating environment including gaps in coverage of certain geographic areas and time periods.

¹³ Ibid

¹⁴ OHCHR, 2015-11-15, sid. 5f.

¹⁵ Ibid, sid. 6

¹⁶ OHCHR, Lifos mailkorrespondens med företrädare 2016-02-05

¹⁷ OHCHR, 2015-11-15, sid. 8

Lifos sammantagna bedömning om nuvarande intensitet tar sin utgångspunkt i att olika källors beskrivningar av huruvida vapenvila råder eller inte beror på agenda (i vissa, här inte redovisade, fall) men framför allt perspektiv och detaljnivå i deras rapportering; OSCE fokuserar i sina publika skrivningar på enskilda observerade händelser, medan källor som ICG gör bedömningar på makronivå. Det är dock otvetydigt så att stridernas intensitet är avsevärt lägre nu än under tidigare perioder av eskalering. Ingen av parterna ägnar sig åt samma massiva användning av tunga vapensystem. Urskillningslös artilleribeskjutning av befolkade områden förekommer inte på samma sätt som under tidigare perioder av konflikten.

Den senaste tidens lägre konfliktintensitet och avsaknad av offensiva operationer kan ses mot bakgrund av de tolkningar av aktörernas agendor som görs ovan; deras ointresse för allvarligt menade offensiva operationer förefaller bottna i taktiska (Ukraina) respektive strategiska (Ryssland) skäl.

Det är dock av vikt att notera att det tillbakadragande av tyngre vapen från kontaktlinjen som Minsk-II-avtalet föreskriver inte har implementerats fullt ut och att båda parterna med mycket kort varsel kan eskalera konflikten genom att mobilisera sådana system: Ukraina från de regeringskontrollerade delarna av Donbass och intilliggande oblast; medan det alltså rapporteras om ryska vapen som passerar gränsen in till rebellkontrollerade delarna av Donbass och om ryska truppkoncentrationer nära den ukrainska gränsen.¹⁸ Det (som måste beskrivas som ett) faktum att Ryssland tidigare i två omgångar satt in reguljär trupp i större skala bör här också tas i beaktande.

¹⁸ Se exempelvis ICG, 2016-02-05, sid. 2

4. Påverkan på civilbefolkningen

4.1. Humanitär situation nära kontaktlinjen

Sammanlagt cirka 800 000 personer uppskattas alltså leva i närheten av/längs med kontaktlinjen (konfliktzonen) i Donbass (600 000 i icke-regeringskontrollerat område och 200 000 i regeringskontrollerat område).¹⁹

Utöver rent säkerhetsmässiga aspekter, kan konstateras att den humanitära situationen är svår i konfliktzonen. Befolkning där är fortsatt och i huvudsak beroende av humanitärt bistånd och behoven är fortsatt mycket stora. Ett antal problem är återkommande i rapporteringen. För det första har som en följd av striderna grundläggande infrastruktur och många hus förstörts.²⁰ I regeringskontrollerade delen av konfliktzonen bor den största delen av befolkningen på landsbygden. I många av dessa områden har lokala myndigheter evakuerats och offentlig service är inte tillgängligt. Där den har skadats har befolkningen själva att återställa vatten- gas- och elförsörjningen.²¹

Situationen försvåras ytterligare av, som noterats i föregående kapitel, förekomsten av IED och ERW, begränsningar i rörelsefrihet som den ukrainska regeringens tillfälliga order (om begränsad rörelsefrihet mellan regerings- och icke-regeringskontrollerat område) innebär. Kommunikationsmöjligheterna är begränsade eller obefintliga, vilket, vilket försvårar tillgången till sjukvård, skolor och social service.²²

En genomförd undersökning av situationen för konfliktzonens invånare visar att den jordbrukande befolkningens inkomster har sjunkit avsevärt och att de är i omedelbart behov av bistånd för att kunna försörja sig.²³

I de icke-regeringskontrollerade delarna av konfliktzonen rapporterades under hösten 2015 att tillgången till basvaror förbättrades. Priserna är dock 40 procent högre här än på nationell nivå, vilket många inte har råd med. Under samma period suspenderades leveransen av humanitärt bistånd till dessa områden under fyra månader, vilket påtagligt påverkade invånarna inte bara i konfliktzonen utan i alla de områden som utom regeringskontroll.²⁴

¹⁹ OHCHR, 2015-11-15, sid. 16

²⁰ Ibid, sid. 16

²¹ Ibid, sid. 17

²² Ibid, sid. 17. Se även OCHA, *Ukraine: Humanitarian Snapshot*, 2015-12-11, https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/humanitarian_snapshot_20151211_eng.pdf

²³ OCHA, 2016-01-13, sid. 4

²⁴ OHCHR, 2015-11-15, sid. 17

4.2. Humanitär situation i icke-regeringskontrollerade områden

Så tidigt som i september 2014, innan några av de mest intensiva striderna utspelade sig, estimerade UNDP att uppemot 3500 byggnader och infrastrukturobjekt i Donetsk oblast och Luhansk oblast hade skadats under militära operationer. Såväl bostadshus som byggnader av betydelse för centrala samhällsfunktioner såsom elverk, reningsverk, broar, vägar, skolor, sjukhus har tagit stor skada. Därtill kommer stora skador på elnät, vattennät och järnväg.²⁵

Som ett särskilt akut problem betraktar OSCE i en rapport från september 2015 de omfattande skador som åsamkats vattenförsörjningen. Enligt OSCE finns en påtaglig risk för smittspridning via vatten och avloppsnätverken. Vattenkvaliteten hotas också av regelbundna avbrott vad gäller tillförseln av klor i reningsverken vilket leder till risker för sekundär smittspridning. Bristen på rent vatten utgör ett särskilt hot mot utsatta grupper såsom barn, handikappade, kroniskt sjuka och äldre.²⁶

Enligt OHCHR hade fram till och med september 2015 fler än 150 sjukvårdsinrättningar helt eller delvis förstörts i stridigheter.²⁷ Efter beslut om evakuering av alla statliga institutioner från icke-regeringskontrollerat område har samtliga sjukhus flyttat sina legala adresser till regeringskontrollerat område. De fortsätter dock att bedriva verksamhet i de gamla lokalerna men utan statlig finansiering och har därmed blivit helt beroende av humanitärt bistånd från Ryssland i form av medicin och annan utrustning.²⁸

Tillgången på medicin i de icke-regeringskontrollerade områdena är bristfällig och oberäknelig. Som särskilt nämn bristen på bromsmedicin för HIV-sjuk samt medicin för att behandla TBC. Brist på hjärtmedicin och blodtrycksmedicin medför att uppskattningsvis 143 000 hjärt- och kärlsjuka individer riskerar att hamna i riskzonen för svåra komplikationer i form av högt blodtryck, stroke och hjärtinfarkt på grund av bristen på medicin. 400 diabetespatienter rapporteras ha avlidit på grund av medicinbrist. I viss mån har bristen på offentligt tillgänglig medicin på icke regeringskontrollerat

²⁵ UNDP, Impact of the Conflict in Luhansk and Donetsk Oblasts on the Social and Economic Infrastructure, 2014-09-15, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Impact%20of%20the%20conflict%20in%20Luhansk%20and%20Donetsk%20oblasts%20on%20the%20Social%20and%20Economic%20infrastructure%20Summary.pdf>

²⁶ OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine, Access to water in conflict-affected areas of Donetsk and Luhansk region, 2015-09-10, <http://www.osce.org/ukraine-smm/183151?download=true>, sid. 5

²⁷ OHCHR, Report on the human rights situation in Ukraine: 16 May to 15 August 2012, 2015-09-08, Lifos 35685, sid. 26

²⁸ Council of Europe, EU Commissioner for Human Rights, Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, following his visit to Ukraine, from 29 June to 3 July 2015, 2015-11-03, Lifos 36276, sid. 7

område lösts genom att sjuka och/eller anhöriga själva rest över kontaktlinjen eller till Ryssland för att inhandla nödvändiga mediciner.²⁹

Som en konsekvens av regeringsresolution No 595 av den 7 November 2014 ("About financing of State Institutions, Payments of Social Benefits to Citizens and Provision of Financial Support for some Enterprises and Organizations of Donetsk and Luhansk regions") får individer bosatta på icke-regeringskontrollerat område inte längre sociala förmåner, inklusive pensioner, utbetalda. Dessutom innebär resolutionen att all statlig finansiering av sociala institutioner upphört på icke-regeringskontrollerat område. I praktiken medför denna resolution att en individ måste registrera sig och uppehålla sig på regeringskontrollerat område för att få tillgång till grundläggande samhällsservice. Trots att resolutionen i vissa delar förklarats ogiltig av den administrativa appellationsdomstolen i Kiev, som även ålagt den ukrainska regeringen att återuppta utbetalningar av sociala förmåner till medborgare oavsett registrering och vistelseort, har regeringen inte agerat utan meddelat att man kommer att överklaga domslutet.³⁰ När det gäller pensionsutbetalningar kan dock konstateras att utbetalningar skett i rubel från lokala pensionsfonder som upprättats med ryskt stöd.³¹

De reserestriktioner (över kontaktlinjen) som introducerades av Ukrainska myndigheter i januari 2015 har försvårat möjligheterna för civila på rebellkontrollerat område att resa till regeringskontrollerat område för att där få access till nödvändig samhällsservice såsom exempelvis sjukvård. Restriktionerna har också haft en negativ inverkan på möjligheten för humanitärt bistånd med en akut brist på medicin och sjukvårdsartiklar som konsekvens.³² För närvarande är fyra transportkorridorer öppna mellan DPR och regeringskontrollerat område och en mellan LPR och regeringskontrollerat område. Rörelserna över "gränserna" är kraftig inskränkt på grund av långa köer.³³

4.3. Internflyktingar i regeringskontrollerade delen³⁴

4.3.1. Antal

I slutet av januari 2016 hade det ukrainska Socialministeriet registrerat drygt 1 695 00 internflyktingar.³⁵ Pålitligheten i dessa officiella uppgifter

²⁹ OHCHR, 2015-09-08, sid. 26f.

³⁰ Council of Europe, 2015-11-03, sid. 8

³¹ OHCHR, 2015-09-08, sid. 25

³² Human Rights Watch (HRW), World Report 2016 – Ukraine, 2016-01-27, Lifos 36662, sid. 2

³³ OHCHR, 2015-11-15, sid. 13

³⁴ Detta avsnitt utgörs av de slutsatser Lifos drar i Lifos, *Temarapport: Ukraina. Internflyktingar*, 2015-11-13, Lifosnr. 36221, samt vissa senare uppdateringar. I avsnittets löpande text görs därför inga källhänvisningar. Samtliga (vissa anonyma) källor redovisas dock i referensförteckningen. Rapporten bygger framför allt på information inhämtad vid en utredningsresa till Kiev som Lifos genomförde mellan den 6 och 12 september 2015. Under besöket i Kiev konsulterade Lifos experter från internationella organisationer, lokala frivilligorganisationer, ukrainska myndigheter och utländska beskickningar.

ifrågasätts av flertalet av de källor som Lifos konsulterat. Å ena sidan talar faktorer för att det officiella antalet registrerade internflyktingar är en underskattning: att *de facto* internflyktingar inte är registrerade eftersom de misslyckats med detta (bl.a. pga. avsaknad av handlingar); att de saknat ekonomiska incitament att registrera sig; att de undvikit att registrera sig eftersom de annars befärar att de ska mobiliseras för militärtjänstgöring eller att det kan bli känt för separatistströrelserna i Donbass att de registrerats som internflyktingar och att de med detta som grund ska tillskrivas en proukrainsk politisk uppfattning. Å andra sidan identifierar källor faktorer som innebär att det officiella antalet registrerade internflyktingar är en överskattning: dubbelregistreringar (i synnerhet i samband med att ansvaret för registrering av internflyktingar övergick från Katastrofmyndigheten till Socialministeriet); att individer sedan ukrainska myndigheter evakuerade alla administrativa funktioner och stoppade alla sociala transfereringar till områden utom deras kontroll hösten 2014 har registrerat sig som internflyktingar, trots att de i praktiken fortfarande bor på sina hemorter i icke-regeringskontrollerade områden, för att fortsatt kunna erhålla sociala förmåner (i synnerhet förefaller detta gälla pensionsutbetalningar); att personer återvänt till sina hemorter i icke-regeringskontrollerat område men fortsatt är registrerade som internflyktingar.

Sammanfattningsvis kan Lifos konstatera att de flesta centrala internationella aktörer som konsulterats är av uppfattningen att det faktiska antalet internflyktingar sannolikt är lägre (ev. mycket lägre) än vad det officiella antalet registrerade internflyktingar indikerar.

En knapp majoritet av alla registrerade internflyktingar befinner sig i de regeringskontrollerade delarna av Donbass.

4.3.2. Registrering och legalt ramverk

Ukraina stod i allt väsentligt och i en mängd avseenden oförberett inför den händelseutveckling som tog fart efter revolutionen i februari 2014. Lagstiftning kring internflyktingars rättigheter saknades och även i övrigt saknades beredskap och resurser för att möta ett stort antal internflyktingars grundläggande behov. Särskilt i inledningen av konflikten, men fortfarande i tämligen hög grad, var det genorisitet och mobiliseringskraft i det civila samhället som till största delen svarade mot internflyktingars behov.

Proceduren för att registrera sig som internflyktingar beskrivs av flera källor som mycket byråkratisk. Även om de flesta *de facto* internflyktingar som försöker registrera sig också förefaller lyckas med detta, finns för ett antal grupper och i vissa situationer allvarliga hinder: den regeringsförteckning över orter varifrån personer som lämnat sina hem på grund av konflikten ska betraktas som internflyktingar är inte komplett; personer som bott på annan

³⁵ United Nations Children's Fund (UNICEF), *Ukraine – Humanitarian Report # 42*, 2016-01-31, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Ukraine%20Humanitarian%20SitRep%20%2342%20-%20January%202016.pdf>

ort än där man varit folkbokförd om folkbokföringsorten inte finns upptagen i förteckningen; personer som förlorat eller sedan tidigare saknar dokumentation (i det senare fallet särskilt personer av romsk etnicitet); nyfödda barn med födelsebevis utfärdade i icke-regeringskontrollerade områden i Donbass; barn utan vårdnadshavare. Därutöver beskriver flera källor att rättstillämpningen i registreringsfrågor skiljer sig regionalt – i sammanhanget kan noteras att en källa redogör för att regionala myndigheter i Kharkiv har underlåtit att registrera internflyktingar som inte kunnat visa att anhöriga är bosatta där.

Även om det legala ramverket idag har utvecklats finns fortfarande brister, luckor och motstridigheter. Det finns en godtycklighet i vilka lagar som appliceras, vilket kan leda till olika bedömningar i snarlika fall. Det finns också diskrepanser mellan regler för internflyktingar från Krim och från Donbass. Vad gäller lagstiftningsbrister som källor uppmärksammar Lifos på under hösten 2015, kan bland andra följande ändringar som senare antagits noteras: definitionen av internflyktingar har vidgats och inkluderar nu även statslösa och utlänningar med permanent uppehållstillstånd i Ukraina; registrering som internflykting behöver inte längre förlängas efter sex månader; kontroll av internflyktingars bostadsadresser avskaffas; personer som saknar pass och bostadsregistrering men har andra bevis på att de varit bosatta på Krim eller icke-regeringskontrollerat område kan registreras som internflyktingar. Förväntad start på implementeringen av dessa förändringar är i april 2016. Därutöver har ändringar gjorts som innebär att barn utan vårdnadshavare ges tillgång till bistånd som internflyktingar genom att nära anhöriga (mor- och farföräldrar, vuxna syskon samt styvföräldrar) ges rätt att ansöka om bistånd för deras räkning. För barn som saknar nära anhöriga kan *Service for Children* (lokal myndighet) ansöka om månadsbistånd.³⁶

De föreslagna förändringarna till trots (och här bör mönster av diskrepans mellan handlingsplaner och implementering noteras) så finns fortfarande luckor i lagstiftningen där bland annat dokumentlösa inte inkluderas. De regionala myndigheterna som genomför registreringen kommer även fortsättningsvis vara fria att använda sig av de mer restriktiva resolutionerna istället för den mer allmänt formulerade, och därmed mindre exkluderande, nationella lagstiftningen.

4.3.3. Socioekonomi, diskriminering och säkerhet

Som konstateras ovan befinner sig en knapp majoritet av alla registrerade internflyktingar i de regeringskontrollerade delarna av Donbass. Förhållandena för internflyktingar och andra boende där, främst närmare frontlinjen, skiljer sig i jämförelse med andra delar av de regeringskontrollerade delarna av Ukraina. Utöver säkerhetsmässiga risker

³⁶ Protection Cluster Ukraine, *Overview on State Assistance for IDPs*, 2016-01-31
http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/protection_cluster_overview_on_state_assistanceeng.pdf

pekar flera källor på en svårare humanitär situation som riskerar att förvärras.

Enligt de källor Lifos konsulterat finns det inget som talar för att internflyktingar generellt sett skulle vara utsatta för någon särskild säkerhetsproblematik i Ukraina. Snarare är situationen sådan att internflyktingar, i vart fall i konfliktens linda, tagits emot mycket väl i värdsamhällena. På grund av det allmänna ekonomiska läget i Ukraina och det faktum att konflikten blivit utdragen har dock påfrestningarna på värdsamhällena blivit större än väntat vilket lett till en sorts utmattning och därmed mindre vilja och förmåga att ta emot och integrera internflyktingar.

Ett flertal källor resonerar kring spänningar i samhället mellan värdsamhällena och internflyktingar – som dels förefaller relatera till just resursutmattning men också kan reflektera de senaste årens utveckling, den politiskt betingade splittringen mellan öst och väst och att det i någon mån ses med misstänksamhet på människor/män från Donbass – men ingen rapporterar om att sådana spänningar har lett eller leder till några våldsytttringar.

Direkta säkerhetsaspekter som även kan beröra internflyktingar är egentligen bara relevant att tala om i områden som ligger i nära anslutning till kontaktlinjen – dels under militära operationer, dels på grund av riktade hämndaktioner som drabbat personer ur lokalbefolkning (i synnerhet under sommaren 2014) i samband med att områden återerövrats från separatister (se vidare avsnitt 5.2 *Regeringskontrollerade områden*).

Det är viktigt att understryka att den ukrainska internflyktingpopulationen är en heterogen grupp med vitt skilda förutsättningar. I gruppen återfinns välbeställda och andra med goda förutsättningar att etablera sig på en ny hemort. Många internflyktingar lever dock under svåra förhållanden. Det ekonomiska bistånd man som registrerad internflykting är berättigad till är för de flesta inte i närheten av att täcka grundläggande behov, än mindre så för personer med särskilda behov. Den svåra ekonomiska situationen som råder delas av en stor mängd av den ukrainska befolkningen.

Det finns inga formella begränsningar i registrerade internflyktingars tillgång till bostads- och arbetsmarknad och registrerade internflyktingar har formellt sett tillgång till sjukvård (här bör dock den utbredda korruptionen noteras) och skolgång på samma villkor som övriga befolkningen. Flertalet av de källor som Lifos konsulterat rapporterar om viss diskriminering av internflyktingar. Även med beaktande av dessa rapporter samt de spänningar som flera källor uppmärksammar, kan det inte sägas finnas några indikationer på att det skulle förekomma en systematisk diskriminering av internflyktingar, varken på bostads- och arbetsmarknaden, inom sjukvården eller inom barnomsorg och skolväsendet. Däremot måste tas i beaktande de särskilda svårigheter som det innebär att som internflykting i ett ekonomiskt och socialt mycket ansträngt samhälle ha ryckts upp från sina tidigare liv och många gånger sakna nätverk och kontakter på sin nya vistelseort.

5. Myndighetsfunktioner och MR-läge

5.1. Icke-regeringskontrollerade områden

5.1.1. Myndighetsutövning

All myndighetsutövning från Ukrainska myndigheter har idag upphört på de områden som de facto kontrolleras av de båda utbrytarrepublikerna DPR och LPR. Det innebär att ukrainska rättsvårdande myndigheter helt saknar närvaro i denna del av landet. I samband med att myndigheterna evakuerades sommaren 2014 fördes jurisdiktionen för de icke-regeringskontrollerade områdena över på myndigheter i andra delar av Ukraina.

Efter att ukrainska myndigheter lämnat områdena har DPR och LPR successivt påbörjat etablerandet av ett parallellt rättssystem som verkar utanför och helt oberoende av de ukrainska konstitutionella ramarna. Dessa parallella system utgör i dag det enda "rättssystem" som finns på plats i icke-regeringskontrollerat område. I praktiken präglas de dock av otydlig, föränderlig ad hoc-lagstiftning samt brist på personal och resurser.³⁷

Resultatet av evakueringen av ukrainska myndigheter i kombination med de stora bristerna i de upprättade parallella systemen har medfört en situation där invånarna är mer eller mindre rättslösa. Som ett exempel kan nämnas att företrädare för "åklagarmyndigheten" i LPR i juli 2015 uppgav att det vid den tidpunkten ännu inte fanns några fungerande domstolar och att åklagarmyndigheten utövade "begränsad verksamhet". Det förefaller också oklart vilken lagstiftning som kommer att appliceras av de facto-myndigheterna i LPR. När det gäller straffrätt har företrädare hänvisat till 1964-års sovjetiska strafflag samtidigt som man meddelat att ukrainsk familjerättslig lagstiftning skall appliceras.³⁸

Utvecklingen av parallella strukturer i DPR förefaller ha gått längre och företrädare menar att det finns ett fungerande rättssystem på plats som behandlar nya ärenden samt även ärenden de tagit över från ukrainska myndigheter. I juli 2015 hävdades att republikens domstolar redan avgjort 20 000 ärenden. Det ramverk som tillämpats förefaller vara en blandning av ukrainsk lagstiftning, direktiv från DPRs ministerråd, DPRs "konstitution" och strafflagstiftning som stiftats av det egna parlamentet.

OHCHR konstaterar i sin senaste rapportering att arbetet med att etablera de parallella strukturerna fortgår och att det finns tydliga ambitioner att i vart fall på sikt stärka de egna institutionerna.³⁹

³⁷ OSCE, *Access to Justice and the Conflict in Ukraine*, 2015-12-22, <http://www.osce.org/ukraine-smm/212311?download=true>, sid. 4

³⁸ OSCE, 2015-12-22, sid. 15

³⁹ OHCHR, 2015-11-15, sid. 3

Lifos konstaterar också att det är oklart i vilken utsträckning det faktiskt finns kapacitet att skapa funktionella institutioner och att frågan om en egen fungerande administration i de icke-regeringskontrollerade områdena också måste ses som en del i en signalpolitik riktad mot Kiev och som en del av att skaffa ett bättre förhandlingsläge i processen av att implementera Minsk II. Klart är i alla fall att de parallella institutionerna i LPR och DPR helt saknar stöd i den ukrainska konstitutionen och att en uppbyggnad direkt motverkar fredprocessen.

Även om ukrainska myndigheter för närvarande inte har någon närvaro på icke-regeringskontrollerat område så har som tidigare nämnts jurisdiktionen förts över till myndigheter på regeringskontrollerat område samtidigt som rättsakter som utfärdats av de myndigheter som etablerats i LPR och DPR inte erkänns av ukrainska myndigheter. För personer som alltjämt är registrerade på icke-regeringskontrollerat område innebär detta att de för att kunna utverka rättigheter under ukrainsk lagstiftning måste utnyttja sig av de evakuerade myndigheterna. I praktiken innebär detta att individen måste resa över kontaktlinjen för att kunna anhängigöra ett ärende vid en domstol, utverka skiljsmässor, erhålla en födelseattest eller för att få handlingar notifierade. Verkställighet av domstolsbeslut är i praktiken en ickefråga eftersom ukrainska myndigheter helt saknar territoriell närvaro i de icke-regeringskontrollerade delarna av LPR och DPR.⁴⁰

Lifos konstaterar att de samhällsstrukturer som finns på plats i de självutnämnda republikerna LPR och DPR inte åtnjuter någon rättslig legitimitet och att de funktioner som finns på plats inte utgör några konventionella myndighetsstrukturer i egentlig bemärkelse. Det handlar snarare om nödvändiga och politiskt motiverade ad hoc-lösningar för de väpnade grupperna att upprätthålla grundläggande territoriell kontroll och samtidigt försöka sörja för de mest basala behoven hos medborgarna. Mot bakgrund av detta anser Lifos att det över huvud taget saknar relevans att försöka göra en bedömning av kapaciteten och integriteten hos dessa strukturer.

5.1.2. MR-situation

Lifos konstaterar inledningsvis att det råder stor brist på tillförlitlig och detaljerad information avseende MR-situationen i de områden av Ukraina som idag kontrolleras av DPR respektive LPR, vilket i stor utsträckning beror på att de facto-myndigheterna som kontrollerar områdena närmast helt begränsat för det civila samhället, internationella organisationer och oberoende media att fritt rapportera.

I konfliktens inledningsskede och i samband med att de beväpnade grupperna konsoliderade sin militära och politiska kontroll utsattes lokalpolitiker, poliser, religiösa företrädare, journalister och proukrainska aktivister för systematiska övergrepp i form av mord, tortyr och hot. Bland

⁴⁰ OSCE, 2015-12-22, sid. 28

annat rapporterades om över 800 politiskt motiverade kidnappningar redan i juli 2014.⁴¹

Lifos bedömer att agerandet från de väpnade grupperna inte kan ses som annat än en uppenbar och medveten metod för att ingjuta fruktan i civilbefolkningen, driva bort alla proukrainska krafter och tysta all kritik mot de egna grupperingarna. Mängden grova MR-övergrepp förefaller ha minskat, men alltjämt förekommer rapportering om allvarliga MR-kränkningar mot befolkningen på icke-regeringskontrollerat område i form av tortyr, utomrättsliga arresteringar och tvångsarbete. Minskad rapportering av grova MR-övergrepp bör enligt Lifos mening inte tolkas som en ökad tolerans mot olikstänkande eller som en förändring i *modus operandi* hos de facto myndigheterna i de icke-regeringskontrollerade områdena.

Mot bakgrund av avsaknaden av rättsväsende saknar invånarna näst intill helt effektiva medel för att tillvarata sina rättigheter och platser där individer hålls fängslade är i praktiken omöjliga för externa parter att få tillgång till.⁴²

Det har i flera fall rapporterats om att tillfångatagna ukrainska soldater och stridande från ukrainska frivilligbataljoner har avrättats. Vidare finns även starka indikationer på omfattande brutalitet inom de väpnade grupper som strider för LPR och DPR. Soldater uppges i flera fall ha avrättats för ordervägran och för att ha utgjort potentiella vittnen av grova krigs och MR-brott.⁴³

Individer som suttit i förvar hos myndigheterna i DPR och LPR vittnar om överfulla lokaler, undermåliga sanitära förhållande, misshandel, skenavrättningar och tortyr. I vissa fall uppges tortyroffer ha tvingats skriva under förfälskade medicinska intyg där deras skador bedöms vara självtillfogade.⁴⁴

Lokala journalister arbetar mer eller mindre direkt för de facto-myndigheterna eller censurerar sin rapportering kraftigt med tanke på sin personliga säkerhet. Proceduren för utländska journalister att ackrediteras är komplicerad och ackreditering har i många fall nekats med motiveringen att de enskilda journalisterna ägnat sig åt spridning av propaganda och lögn.⁴⁵

Efter att de direkta stridigheterna inleddes i april 2014 och sedan de separatistiska väpnade grupperna konsoliderat sin position i delar av Donetsk och Luhansk har i princip politiska meningsyttringar mot de facto-myndigheterna varit obefintliga.⁴⁶

⁴¹ OHCHR, *Report on the human rights situation in Ukraine*, 2014-07-15, Lifos 32818, sid. 9

⁴² OHCHR, 2015-09-08, sid. 4

⁴³ OHCHR, 2015-11-15, sid. 9

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid, sid. 4

⁴⁶ Ibid

Sedan konfliktens inledning har separatiströrelsen genom sin koppling till den ryska extremnationalistiska rörelsen haft en uttalad religiös agenda kopplad till den ryskortodoxa kyrkan. Företrädare för andra religiösa samfund såsom den grek-katolska kyrkan, den ukrainskortodoxa kyrkan samt mindre evangelistiska och protestantiska samfund har utsatts för trakasserier, misshandel, kidnappningar och mord samtidigt som deras möjligheter att utöva religiös verksamhet kraftigt har inskränkts.⁴⁷

Internationella humanitära organisationer har haft mycket begränsade möjligheter att verka i de icke-regeringskontrollerade områdena och de lokala NGOs som ägnat sig åt humanitärt bistånd har under slutet av 2015 och början av 2016 utsatts för repressalier från de facto-myndigheterna. Under loppet av en vecka i slutet av januari 2016 arresterades två företrädare för den humanitära organisationen "Responsible Citizens" i Donetsk anklagade för att ha gett stöd åt ukrainska väpnade styrkor.⁴⁸

5.2. Regeringskontrollerade områden

OHCHR rapporterar att de åtgärder som vidtas av ukrainska myndigheter för att upprätthålla territoriell integritet och återställa lag och ordning i konflikzonen åtföljs av försvinnanden, utomrättsliga arresteringar, tortyr och annan illabehandling av personer som misstänks för gränsöverträdelser, terrorism eller som betraktas som anhängare av LPR eller DPR. Individer som åtalats för separatism, uppger sig ha torterats och tvingats erkänna brott och det förefaller som om företrädare för den nationella säkerhetstjänsten SBU kan agera med ett stort mått av straffrihet.⁴⁹

Situationen för personer som varit direkt inblandade i separatistisk verksamhet eller som på annat sätt genom sitt agerande har uppmärksamats och uppfattas av ukrainska myndigheter som proseparatistiska får anses vara mycket utsatt. Sådana personer kan riskera allvarliga utomrättsliga åtgärder eller rättegångar där de löper en risk att inte få en möjlighet att tillvarata sina rättigheter.⁵⁰

Ukrainska myndigheter säger sig verka för att nolltolerans när det gäller MR-brott begångna av de egna styrkorna och enskilda myndighetsföreträdare och det kan konstateras att förundersökningar inletts mot en rad befälhavare och soldater. I praktiken förefaller dock straffriheten vara utbredd även vad avser brott begångna av de egna militära styrkorna och de förundersökningar som inletts har ännu inte lett till några fällande domar.⁵¹ Anklagelser om grov MR- och krigsbrott har framförallt riktats

⁴⁷ IPHR, *When God becomes the weapon*, april 2015, http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/When-God-Becomes-The-Weapon_6May2015_closed-for-editing.pdf, s 11ff.

⁴⁸ Human Rights in Ukraine, *New wave of arrests in militant-controlled Donetsk*, 2016-01-30, <http://khpg.org/en/index.php?id=1454112238>

⁴⁹ OHCHR, 2015-11-15, sid. 3

⁵⁰ Lifos, 2015-11-13, sid. 42

⁵¹ Council of Europe, 2015-11-03, sid. 15

mot de frivilligbataljoner som, även då de formellt sorterats in i de ukrainska säkerhetsstrukturerna, i praktiken haft en långt gående autonomi och ofta agerat utom ukrainska myndigheters kontroll. Dessa paramilitära formationer, med inslag av utländska frivilliga, har dessutom varit bland de mest stridsdugliga bland de ukrainska förbanden och flitigt satts in på känsliga frontavsnitt eller i mer polisliknande antiterroristoperationer. Rapportering om allvarliga övergrepp mot civilbefolkning och tillfångatagna fiendesoldater har varit mer frekvent i de områden dessa enheter verkat och även inkluderat anklagelser om omfattande plundring och andra förmögenhetsbrott.⁵²

I september 2015 deklarerade Ukraina att man accepterar den internationella brottmålsdomstolens (ICC) mandat för brott begångna i Ukraina från och med februari 2014. Parlamentariska försök att begränsa ICCs mandat till brott begångna av separatisterna har förekommit men inte varit framgångsrika. I praktiken kommer därför ICCs mandat att omfatta brott från samtliga parter i konflikten.⁵³

⁵² Amnesty International Briefing, *Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the North Luhansk region*, 2014-09-08, <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/040/2014/en/>

⁵³ HRW, 2016-01-27, sid. 3

Källförteckning

(alla källor hämtade 2016-02-05)

Skriftliga källor

Amnesty International, *Breaking Bodies: Torture and Summary Killings in Eastern Ukraine*, 2015-05-22,

<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=34850>

Amnesty International, *Amnesty International Report 2014/15 – Ukraine*, 2015-02-25, Lifos 34162

Amnesty International Briefing, *Ukraine: Abuses and war crimes by the Aidar Volunteer Battalion in the North Luhansk region*, 2014-09-08,

<https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/040/2014/en/>

Brookings-Bern Project on Internal Displacement, *Off to a Shaky Start: Ukrainian Government Responses to Internally Displaced Persons*, 2015-05-13, <http://www.refworld.org/docid/55704ae04.html>

Council of Europe, EU Commissioner for Human Rights, *Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, following his visit to Ukraine, from 29 June to 3 July 2015*, 2015-11-03, Lifos 36276

Crimea SOS, *Relationship between host communities and internally displaced persons in Ukraine*, 2015, http://krymsos.com/wp-content/uploads/2015/06/Monitoring-report_CrimeaSOS_Eng.pdf

FOI, Adriana Lins De Albuquerque, Jakob Hedenskog, *Ukraine: A Defence Sector Reform Assessment*, december 2015, <http://foi.se/sv/Vara-tjanster/FOIs-rapporter/?query=ukraine&sn=PublicSiteSearch>

Government of Ukraine, *Criminal Code of Ukraine*, 2001, <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>

Human Rights in Ukraine, *New wave of arrests in militant-controlled Donetsk*, 2016-01-30, <http://khpg.org/en/index.php?id=1454112238>

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2016 – Ukraine*, 2016-01-27, Lifos 36662

Internal Displacement Monitoring Centre, *Displacement figures in Ukraine fail to reflect a complex reality*, 2015-09-07, <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Europe/Ukraine/pdf/201509-eu-displacement-figures-in-ukraine-fail-to-reflect-a-complex-reality-en.pdf>

International Crisis Group, *Russia and the Separatists in Eastern Ukraine*, *Crisis Group Europe and Central Asia Briefing No 79*, 2016-05-02,

<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/ukraine/b079-russia-and-the-separatists-in-eastern-ukraine.pdf>

International Federation for Human Rights, Center for Civil Liberties, *Eastern Ukraine: Civilians caught in the Crossfire*, 2015-10-01, <http://lifosintern.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=36086>

International Partnership for Human Rights, *Fighting Impunity in Eastern Ukraine. Violations of International Humanitarian Law and International Crimes in Eastern Ukraine*, 2015-10-07, <http://lifosintern.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=36141>

IPHR, *When God becomes the weapon*, april 2015, http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/When-God-Becomes-The-Weapon_6May2015_closed-for-editing.pdf

Lifos, *Temarapport: Ukraina. Internflyktingar*, 2015-11-13, Lifos 36221

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2016-01-27, <http://www.osce.org/ukraine-smm/218726?download=true>;

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2016-01-13, <http://www.osce.org/ukraine-smm/216006?download=true>;

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Access to Justice and the Conflict in Ukraine*, 2015-12-22, <http://www.osce.org/ukraine-smm/212311?download=true>

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2015-12-16, <http://www.osce.org/ukraine-smm/210126?download=true>;

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2015-12-02, <http://www.osce.org/ukraine-smm/205561?download=true>;

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2015-11-18, <http://www.osce.org/ukraine-smm/201171?download=true>;

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM), *Status Report*, 2015-11-04, <http://www.osce.org/ukraine-smm/197336?download=true>

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine, *Access to water in conflict-affected areas of Donetsk and Luhansk region*, 2015-09-10, <http://www.osce.org/ukraine-smm/183151?download=true>

Protection Cluster Ukraine, *Overview on State Assistance for IDPs*, 2016-01-31

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/protection_cluster_overview_on_state_assistanceeng.pdf

Protection Cluster Ukraine, *Update on IDP Registration*, 2015-08,
https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/ukraine_pc_registration_update_august_en_0.pdf

Ukraine NGO Forum, *Ukraine Multi-Sector Needs Assessment (MSNA) report*, 2015-03-30, <http://acaps.org/img/documents/u-ukraine-multi-sector-needs-assessment-report-30-mar-2015.pdf>

Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, *The Situation in the Eastern Regions of Ukraine*, 2016-02-05,
<http://mediarnbo.org/2016/02/05/map-ato-05-02-2016/?lang=en>

Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, *The Situation in the Eastern Regions of Ukraine*, 2014-09-23,
<http://mediarnbo.org/2014/09/23/the-situation-in-the-eastern-regions-of-ukraine-23-09-14/?lang=en>

Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, *The Situation in the Eastern Regions of Ukraine*, 2014-08-17,
<http://mediarnbo.org/2014/08/17/the-situation-in-the-eastern-regions-of-ukraine-17-08-2014/?lang=en>

Ukrainska Nationella säkerhets- och försvarsrådet, *The Situation in the Eastern Regions of Ukraine*, 2014-07-11,
http://www.rnbo.gov.ua/files/2014/RNBO_map_11_07_eng.jpg

United Nations Children's Fund (UNICEF), *Ukraine – Humanitarian Report # 42*, 2016-01-31,
<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Ukraine%20Humanitarian%20SitRep%20%2342%20-%20January%202016.pdf>

United Nations Development Programme (UNDP), *Impact of the Conflict in Luhansk and Donetsk Oblasts on the Social and Economic Infrastructure*, 2014-09-15,
<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Impact%20of%20the%20conflict%20in%20Luhansk%20and%20Donetsk%20oblasts%20on%20the%20Social%20and%20Economic%20infrastructure%20Summary.pdf>

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Humanitarian Bulletin Ukraine*, Issue 05, 2016-01-13,
https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/bulletin_december_2015_0.pdf

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), *Ukraine: Humanitarian Snapshot*, 2015-12-11,

https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/humanitarian_snapshot_20151211_eng.pdf

UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Lifos mailkorrespondens med företrädare 2016-02-05

UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine*, 2015-11-15, Lifos 36472

UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine: 16 May to 15 August 2012*, 2015-09-08, Lifos 35685

UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine*, 2015-09-08,
<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=35685>

UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Report on the human rights situation in Ukraine*, 2014-07-15, Lifos 32818

The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *International Protection Considerations Related to the Developments in Ukraine - Update III*, 2015-09-01,
<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=35783>

Muntliga källor

Amnesty International, möte med företrädare i Kiev den 11 september 2015

International Organization for Migration (IOM), möte med företrädare i Kiev den 8 september 2015

KrymSOS, möte med företrädare i Kiev den 9 september 2015

Norges ambassad möte med företrädare i Kiev den 10 september 2015

Right to Protection (R2P), möte med företrädare i Kiev den 7 september 2015

Shelter Cluster, möte med företrädare i Kiev den 8 september 2015

Socialministeriet/Avdelningen för humanitärt bistånd (Міністерство соціальної політики України), möte med företrädare i Kiev den 9 september 2015

United Nations Children's Fund (UNICEF), möte med företrädare i Kiev den 9 september 2015

United Nations Development Programme (UNDP), möte med företrädare i Kiev den 11 september 2015

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), möte med företrädare i Kiev den 7 september 2015

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), möte med företrädare i Kiev den 11 september 2015

Internationella organisationen A, möte med företrädare i Kiev den 10 september 2015

Internationella organisationen B, möte med företrädare i Kiev den 10 september 2015

Internationella organisationen C, möte med företrädare i Kiev den 8 september 2015

Internationella organisationen D, möte med företrädare i Kiev den 7 september 2015

Lifos publikationer

Landrapport syftar primärt till att utgöra ett underlag till Migrationsverkets rättsliga styrning. Den kan också ge stöd till övriga migrationsaktörer.

Temarapport syftar till att ge landinformation i ett eller flera sammanlänkade teman, alternativt ett tema som berör flera länder.

Lägesanalys syftar till att ge en kortfattad lägesbild av en situation, inklusive en analys kring möjlig utveckling.

Scenarioanalys syftar primärt till att utgöra ett stöd vid prognosarbete, strategiskt beslutsfattande etc. genom att beskriva ett antal möjliga scenarier samt sannolikheten och konsekvensen av dessa.

Fråga-Svar är sammanställningar av information som svar på frågor från Migrationsverkets anställda.

Om Lifos

Lifos är ett center för landinformation och omvärldsanalys. Vi samlar in, analyserar och upprätthåller expertkunskap om länder och regioner från vilka människor söker sig till Sverige.

Lifos mission: Lifos är ett expertorgan, vilket agerar opartiskt och proaktivt för att bidra till rättssäkra och effektiva migrationsprocesser genom tillförlitlig, relevant och lättillgänglig landinformation och omvärldsanalys.

Migrationsverket • 601 70 Norrköping

gb-lifos@migrationsverket.se

<http://lifos.migrationsverket.se> • www.migrationsverket.se